

ИВАН КЛЕУТ

О АРХИТЕКТУРИ
ПАЛИЛУЛСКЕ
ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

оком последње две деценије деветнаестог века у готово свим државама Западне и Средње Европе предузимане су реформе у образовању како би се смањио проценат неписмених а што већи број становника укључио на одређен начин у привредне и друштвене токове *»belle époque«*.¹ Земље које су спроводиле реформу донеле су Закон о обавезном школовању деце у основним школама. Пошто је закон налагао бесплатно и обавезно едуковање, јавила се и потреба за већим бројем школских објеката.

Образовни систем у Србији током деветнаестог века био је у тесној вези с друштвено-политичким дешавањима. До издавања Хатишерифа, 1830. године, тешко је говорити о организованој настави на најнижем нивоу, односно о систему основних или *»малих«* школа. Упркос материјалној оскудици, која је ограничавала и успоравала сваки уложени напор у функционисању васпитно-образовног процеса, ученији људи су непрекидно истицали неопходност унапређења образовног система у Србији, и то по угледу на реформисане системе у Аустрији, Немачкој, Угарској, Русији и Енглеској.²

Почетком деветнаестог века основне школе су биле малобројне и радиле су углавном по приватним кућама. Развојем грађанства сразмерно расте и потреба за школским установама. Године 1844. донет је закон *Усїројеније јавної училишної насїавленија*, којим су прописани услови грађења и уређења школа.³ Скоро до деведесетих година деветнаестог века школе у Србији су се налазиле у веома лошим, нехигијенским условима. Разгранаванем школског система и повећањем броја ђака захтеви у погледу изградње школског простора постали су све сложенији. Тек 1894. године у Београду се приступило планској изградњи школских зграда. Прве стручно пројектоване и наменски изграђене школе биле су Основна школа на Дорћолу и Основна школа на Палилули.⁴

Када је 1834. године кнез Милош житеље Савамале раселио на тло Палилуле, почео је убрзани развој овог

дела данашњег Београда. Након изградње цркве Св. Марка 1835, већ у јесен 1838. године Палилулци су тражили да се овде отвори и школа.⁵ У том периоду у Београду је постојала само једна основна школа – код Саборне цркве. Како Магистрат београдски није био у финансијској могућности да отвори нову школу, становници Палилуле су се обратили Попечитељству просвештенија да с тим у вези посредује код Магистрата. Коначно, школа је отворена исте, 1838. године као мала школа са 3 класе, тј. разреда. Школу су похађали и ђаци са Теразија, с обзиром на то да су Палилула и Теразије потпадали под исту парохију.⁶ У периоду од 1844. до 1851. године школа је премештена на Теразије, јер је тамо за похађање било погодније ученицима и из Палилуле и са Теразија.⁷ Како се услед пораста броја становника Београд непрекидно ширио, Палилулци су 1851. поново тражили отварање школе у свом крају. Међутим, мали капацитет школске зграде условио је смештање неких одељења у приватну кућу у Улици мајора Илића, преко пута Палилулске пијацице.⁸

Првобитну зграду подигла је општина Палилула у складу са ондашњим законским правилима да школске зграде треба да финансира општина. Развијањем урбанистичке структуре Београда према плановима до 1914. године, некадашње село Палилула постало је интегрални део градске територије.⁹ У мрежи косоуглих улица и неправилних блокова изнедрио се велики слободан простор, познат под ондашњим именом »Палилулски трг«, који је, по Зарићевом реконструкционом урбанистичком плану из 1878. године, спадао у пет највећих слободних градских површина. Овај троугаони блок образују улице Таковска, 27. марта и Далматинска. Управо је то место погодовало подизању данашње зграде Палилулске основне школе.

Зграда основне школе у Палилули (од 1931. године носи назив »Вук Стефановић Караџић«) изведена је по пројекту реномираног београдског архитекте Милана Антоновића (1868–1929).¹⁰ Грађевина је иначе једна од две Антоновићеве државне грађевине, настала током његовог краткотрајног државног службовања као општинског архитекте.¹¹ Радове је изводио грађевинар Ђура Николић.¹² Датовање школе различито је интерпретирано.¹³ Као година изградње најчешће се наводи 1894. Такође, постоји податак по коме је школа водоосвећена и свечано отворена 19. априла 1895. године.¹⁴ Међутим, у школским публикацијама и летописима стоји да је Палилулска школа радила школске 1894/95. године, и то у новој згради. Тако у Годишњаку, посвећеном сто тридесет трогодишњици рада школе, стоји: *После уселења у нову зграду услови за рад били су бољи него икад. Било је довољно учионица и осталих просторија, па више није било потребе да се нека одељења сељакају у приватне*

зграде. У прилог податку о 1894. као години подизања нове школске зграде сведочи и натпис на десном ризалиту главне фасаде, у уоквиреном пољу – »1894«. Познато је да се нумеролошка јединица тог типа ставља на објекте као сведочанство датума настајања грађевине. Могуће је да су секундарни послови обављани до пролећа 1895, када је школа уз све свечаности званично отворена.

Антоновићево школско здање вероватно је подигнуто на месту некадашње, старе школе. Упркос још увек непрецизном лоцирању старе школске зграде, постоје индиције које нас упућују да верујемо да је тако и било. Наиме, у свом опису Ботаничке баште, Милан Ђ. Милићевић наводи да је поред некадашњег Јевремовца, на плацу Томе Вучића-Перишића, *...нова основна школа коју је ошћина њодила...* У документу од 14. марта 1851. године, у коме се становници Палилуле обраћају Попечитељству внутрашњих дела, стоји следеће: *...Истина да њосћојећа сада кућа на оном њлацу њоред школској неће совршено одговарати школи ... да ће се у њој кући, на којој ће се мале њодравке учинити, само за извесно време школа држати, док се не оконча с њрадњом нове школе...* Из тога следи да је приликом поновног отварања школе у Палилули 1851. године било предвиђено да се подигне нова зграда, а да се до тада користи она у којој се настава одржавала од 1838. Из истог документа не може се одредити сама позиција првобитног објекта. Међутим, Милићевићев опис палилулске четврти око Ботаничке баште наводи на закључак да је локација старе школе погодовала за подизање нове и веће грађевине, у складу с тадашњим прописима о грађењу основних школа.

Зграда Палилулске основне школе јесте слободностојећи објекат у унутрашњости парцеле,¹⁵ са главном фасадом паралелном са Таковском улицом. По облику основе зграда типолошки припада групи објеката са правоугаоном основном развијеном облика, тј. са ризалитима и крилима на главној фасади, односно дворишној страни.¹⁶ Дубљом анализом учавамо да Палилулска основна школа, својим просторним склопом и распоредом просторија, представља грађевину подужног плана једнотрактног решења, где су просторије повезане ходником који је смештен са дворишне стране.¹⁷ Зграда има сутерен, приземље, спрат и таван. Због конфигурације терена на коме је школа подигнута, видљивост сутерена није свуда иста – нагиб тла се спушта од запада према истоку па је видљивост сутерена већа на источној страни.

У системском погледу, основне школе у Србији су се током деветнаестог века делиле на варошке и сеоске, односно четвороразредне и троразредне. Такође, женске школе биле су одвојене од мушких, па се и програм у њима разликовао. Међутим, постојале су школе мешовитог типа, каква је била и Палилулска основна школа. Двојна подела видљива је на самој главној фасади зграде

Сл. 1. Главна фасада

– засебним улазима – одвојеним за мушку, односно за женску децу.¹⁸ Од тих улаза, кроз уске ходнике излазило се на попречни дуги ходник у коме су се низале учионице према главној страни зграде. Школа је имала укупно девет учионица и две канцеларије. Вертикална комуникација одвијала се преко двокраког степеништа у углу има средишњег ризалита са дворишне стране. По тадашњим градитељским нормама, ограда је у објектима културно-просветне намене морала бити чврста и висока, што је Антоновић испоштовао.¹⁹ У том средишњем делу објекта налази се и свечана сала на првом спрату.

Зграда је зидана опеком у кречном малтеру, с дрвеним међуспратним конструкцијама, изузев над сутереном где је озидана сводно. Приликом теренског истраживања смо приметили да је читава супструктура ојачана снажним пиластрима у сутерену. Кровна конструкција је дрвена, а кровни покривач – бибер цреп. Учионице су димензија $9,85 \times 6,50$ m, с висином од 4,30 m. Зграда има све инсталације, парно грејање, вентилационе канале и мокри чвор.²⁰

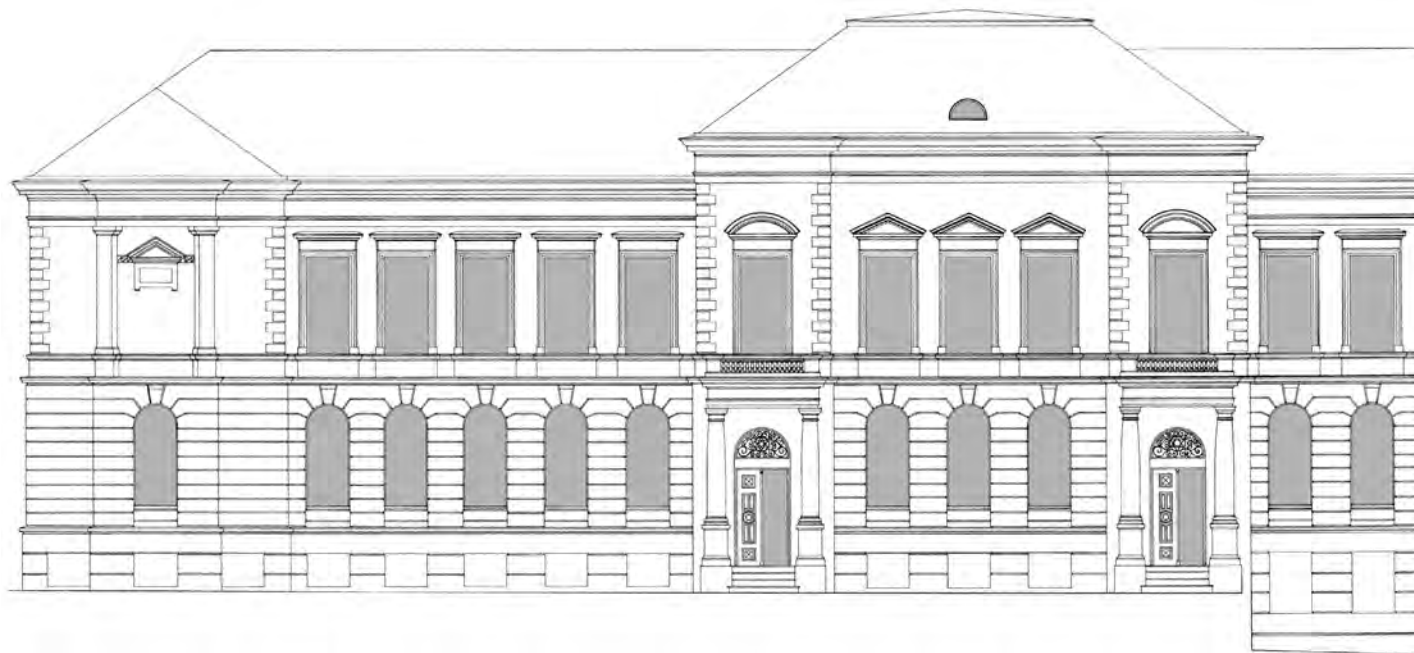
Иако је школа представљала иницијативу за изградњу нових, адекватнијих просветно-научних објеката и испуњавала услове свих ставки Закона о изградњи школа, Светозар Зорић је ипак критиковао њен положај. ...Она је постојала и усађена без смисла. Прва је грешка ишло је појединица не у средини широке Палилулске њиве, но на јорњем делу њеном. Али бисмо најошљивије и по ошљивији ... само не можемо да разумемо зашто је главна фасада окренута палилулској касарни, а не широкој њиви! Ова грешка ће се учинити још већа кад се узме у обзир да је зграда појединица близу најзвишеније мести, у ком случају треба да је окренула своје лице низ брдо, одакле би имала лепши и ошљивији персјективу.²¹

Сл. 2. Дворишна страна

Овде се морамо сложити са Зорићем, који је своје ставове изградио на урбанистичким решењима великих европских градова. Међутим, неправилна мрежа палилулских улица остављала је простор на ком је школа и подигнута као једини повољан, а у складу с правилима Закона о изградњи школских зграда. По поменутом закону, инсистирало се да школски објекти буду подигнути у средишту општине, на сувом земљишту и чистом ваздуху, окренути југозападу, са пространим и светлим учионицама, као и да постоји могућност проширења зграде.²² О свим тим прописаним нормама вођено је рачуна приликом изградње Антоновићеве школе.

Што се више ишло крају деветнаестог века, Београд се све више развијао. У складу са убрзаним повећавањем броја становника, сразмерно је растао и број деце. Услед све већег прилива дорасле деце за школовање број школских зграда постао је незаобилазан проблем, јер су постојеће школе биле дотрајале и тесне да приме толики број ђака. Уједно, већина тих објеката није извођена по техничким и хигијенским прописима. Међу прве стручно пројектоване и изведене школске зграде у Београду спадају Дорћолска основна школа, реализована по пројекту Милана Капетановића, и Антоновићева Палилулска школа. Обе грађевине представљају врхунски домет домаћег градитељства у области пројектовања и извођења школских зграда. Изведене су у складу са ондашњим доминантним европским архитектонским изразом – академизмом. Овај хронични градитељски стил, који је опстајао реинтерпретирајући тековине историјских стилова базираних у највећој мери на класичној основи, служио је као инструмент изражавања постојаности, положаја и ауторитета. Појединим врстама јавних грађевина били су својствени одређени стилови,

Сл. 3. Део главне фасаде

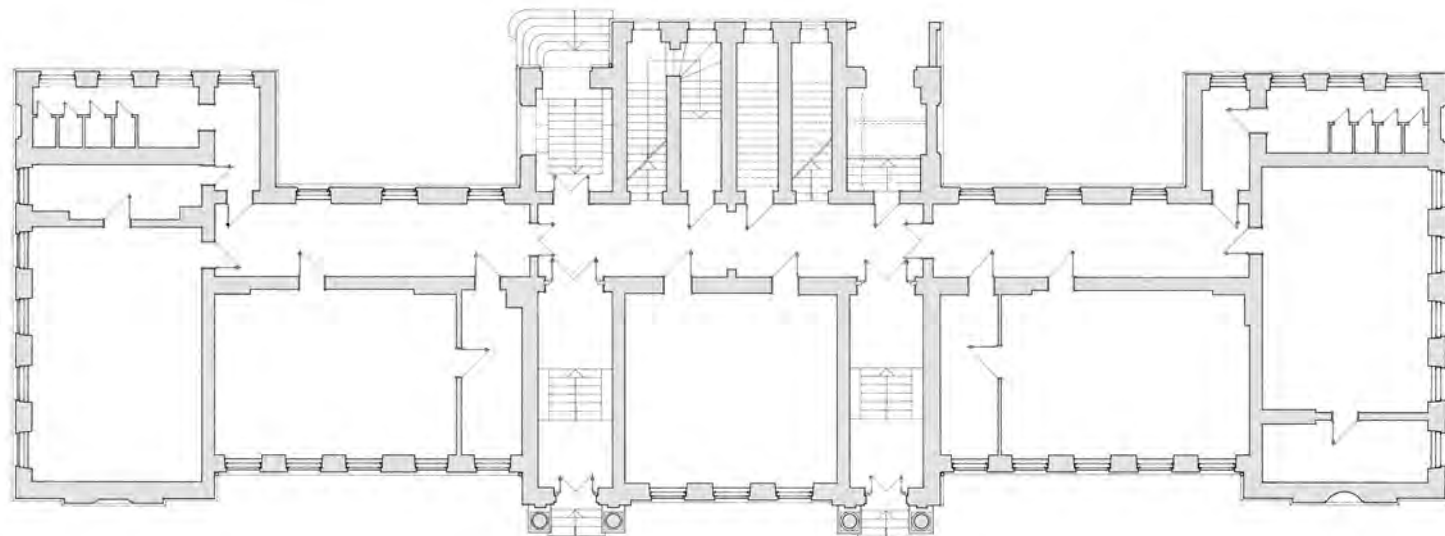
па су тако установе просветне намене грађене у неоренесансној архитектури скромнијег израза.²³

Посматрајући решење основе Палилулске основне школе, запажа се изразито поштовање симетрије као строгог академског постулата.²⁴ Целокупан објекат одише симетријом, чиме се ствара утисак мирноће и хармоније. Штавише, рекло би се да је поменути двојним улазом на главној фасади Антоновић прибегло крајности слепо подражавајући академска правила. Међутим, такав потез налази своје оправдање у типолошком виду установе – мушко-женској школи. Иако је Антоновић на својим каснијим грађевинама примењивао елементе сецесије, симетрија је током читаве његове каријере остала обележје његовог градитељског израза. У мањој мери, тај закон једнакости два пола бивао је неприметно пољуљан неким отвором на фасади, или неправилним обликом парцеле на којој је зграда грађена, тек, Палилулска основна школа својим слободним положајем у простору стоји на истакнутом месту Антоновићевог градитељског опуса. Узме ли се у обзир чињеница да је ова школска зграда и његово прво дело, као младог и не тако давно свршеног студента циришке Политехнике, могло би се закључити да Антоновић, још увек без значајног искуства, пројектује у складу с правилима академизма усвојеним у средини у којој се формирао као архитекта.

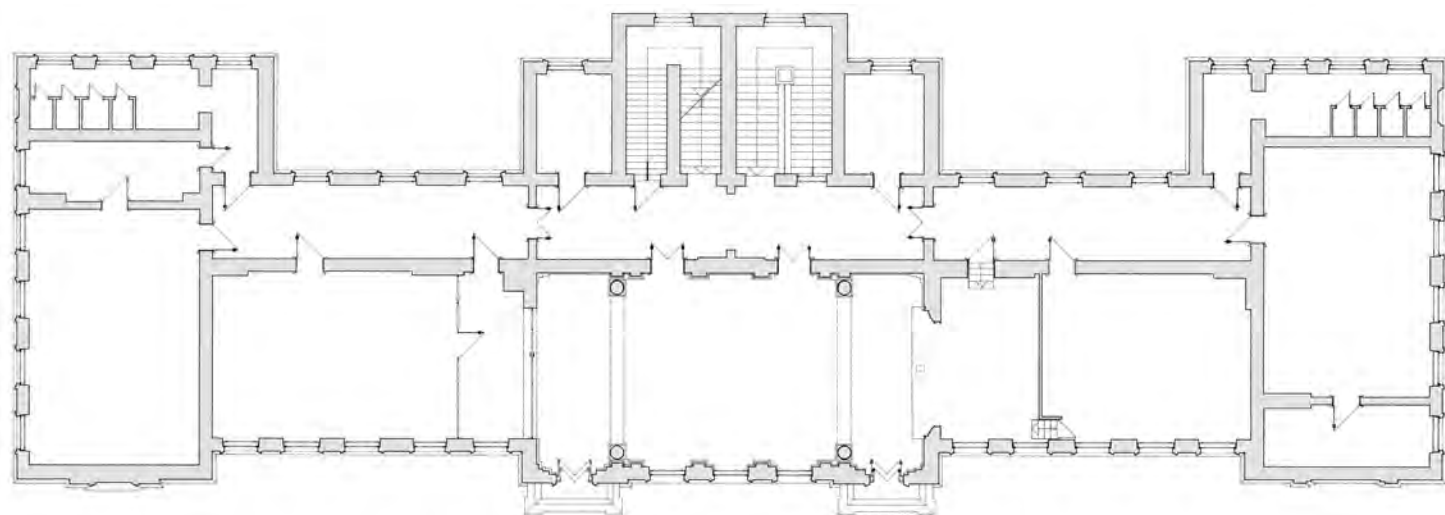
Како по просторном решењу, тако и спољашњом обрадом, Антоновић је ову школску зграду у потпуности извео у академском маниру, подражавајући неоренесансни архитектонски речник. Фасада је подељена хоризон-

тално – устаљеном академском деобом по зонама – и вертикално – акцентовањем одређених маса и правилним ритмичним распоредом отвора. Подела фасаде по хоризонтали извршена је међуспратним и парапетним венцем, који континуално повезује доње ивице отвора на спрату, и наглашеним профилисаним поткровним фризом.²⁵ Доње зоне изведене су редовима дубоких хоризонталних спојница, с тим што се обрада сутерена разликује од третмана приземља. Рустификацијом камених блокова сутерена наглашени су стабилност и чврстина читавог здања. Зидна платна спрата су чиста, глатко малтерисана. Отвори прозора су увучени у зидну масу, по већ устаљеној пракси тог доба, и почивају, у зависности од положаја, на плитким банковима избаченим упоље. Обликом су разноврсни. У сутерену су правоугаони,²⁶ у приземљу су сви лучно завршени, док су на спрату правоугаони, изузев оних који се налазе на чеonoј страни дворишних крила који имају полукружне завршетке. Фасадна декорација огледа се у плитким прозорским оквирима, архитравима, сегментним и троугаоним тимпанонима и профилисаним гредицама прозора на спрату, наизменично избаченим и увученим редовима камених квадера на угловима ризалита, лезенама на бочним ризалитима, као и уоквиреним правоугаоним пољима између њих. У таквом уоквиреном пољу на ризалиту с десне стране стоји исписана година, која сведочи о датуму подизања школе.

Равнотежа целине постигнута је ритмичним распоредом маса, како на главној тако и дворишној фасади, истицањем надвишеног централног језгра корпуса по

Сл. 4. Основа њриземља

Сл. 5. Основа њрвој сѝраѝа

главној оси симетрије. Бочне масе чине јасан оквир композиције и физички истичу средишњи ризалит. Примери оваквих решења су чести и представљају основну концепцију компоновања у епохи академизма.²⁷ Истицање бочних и средишњег ризалита наспрам увучене масе нуклеуса грађевине – дакле, по већ устаљеном правилу – произошло је из саме основе објекта, чиме је Антоновић побегао од формалистичке концепције академског архитектонског речника. Разуђивање масе главне фасаде достиже свој врхунац истакнутим бочним деловима средишњег ризалита са балконима, које носе тремови са тосканским стубовима на постаментима. На тај начин Антоновић је успео не само да разигра читаву компози-

цију по хоризонтали већ је и степеновањем маса у вертикалном низу нагласак ставио на средиште објекта. Централно језгро зграде добило је свој акценат и са двооришне стране. Истоветна алтернација избачених и увучених партија, изведена на главној фасади, поновљена је на овој мање репрезентативној страни грађевине. Међутим, услед готово одсуства декорације и сведеног броја отвора на зидној површини централног ризалита са двооришне стране, Антоновић приступа динамичнијем разуђивању маса. Коначно, својим просторним склопом и декоративним неоренесансним мотивима објекат одише симетријом, мирноћом, равнотежом и инклинацијом ка монументалном.

Сл. 6. Један од улаза на главној фасади

Хоризонталним спојницама доње зоне изражен је академски принцип масивности приземља, но олакшан отворима за светлост и комуникацију, као и полукружним нишама на бочним ризалитима и крилима. Даље, мирноћа спрата остала је таква захваљујући равним зидним површинама са скромно профилисаним прозорским оквирима, постављеним у строгом, правилном ритму.

Године 1958. Антоновићево здање добило је с дворишне стране неадекватан дограђени део у виду пасареле, којом се комуницирало с новом школском зградом. Новосаграђени објекат обликован је у духу соцреалистичког градитељског тренда, сходно времену у којем је и настао. Иако су повезане чиниле једну архитектонску целину, нова зграда стоји у вези без одговарајуће узајамне кореспонденције са Антоновићевом грађевином.

Међутим, зграда Палилулске основне школе није остала једини објекат на парцели где је подигнута. Након нешто више од једне деценије, тачније 1905. године, наспрот школској згради подигнута је једносратна зграда као још једна у низу задужбина Николе Спасића, угледног београдског трговца.²⁸ Ова мала, скромна зграда била је намењена школској деци за кухињу²⁹ и била је

прва ђачка кухиња у Београду. Радове на тој згради изводили су грађевинари браћа Горча и Милић Поповић.³⁰ »Школска трпеза«, како је објекат још познат, обликована је слободно, разуђене диспозиције. Има подрум, приземље и спрат. Почетком Другог светског рата управо се у овој згради одвијала настава, пошто је главна зграда у бомбардовању 6. априла 1941. године била оштећена.³¹

Из до сада наведеног могли бисмо закључити да је зграда Палилулске основне школе својеврсно ремек-дело београдске архитектуре. Својом формом, спољашњом обрадом, јукстпозицијом просторних целина и елемената, као и функционалношћу Палилулска школа се издваја међу просветним објектима из раздобља европеизације Београда. Истакнуто место у градитељству престонице дугује пре свега свом аутору – архитекти Милану Антоновићу. Али, не сме се заборавити ни залагање Палилулаца, који су издејствовали њену реализацију. Служећи пре свега својој основној сврси, зграда је током балканских и светских ратова служила као болница, склониште, али и као немачка војна установа, када је забележено и њено последње велико руинирање. Као споменик од значаја школа се налази под заштитом Завода за заштиту споменика града Београда.

НАПОМЕНЕ:

- 1] А. Ђуровић, *Космолошко шрапање за новом школом*, Модернизацијски изазови у систему средњошколског образовања у Београду 1880–1905, Београд 1999, 181.
- 2] Исти, *нав. дело*, 102.
- 3] Сви наредни закони који су се односили на изградњу школских зграда допуњавали су новим условима претходне законе.
- 4] М. Николова, *Школске зграде у Београду до 1941*, Каталог изложбе, Педагошки музеј, Београд 1999, 9.
- 5] *Сто шридесет њри године основне школе »Вук Караџић« (1838–1971)*, Београд 1971, 23.
- 6] *Исти*, 26.
- 7] *Исти*, 40.
- 8] *Исти*, 57.
- 9] Б. Максимовић, *Идеје и стварности урбанизма Београда 1830–1941*, ЗЗЗСКГБ, Београд 1983, 34.
- 10] Милан Антоновић припада групи значајних српских архитеката који су обележили период скраја XIX и почетка XX века. Будући да је био из имућне трговачке породице, школовао се у иностранству, где је најпре матурирао у Винтертуру, а потом дипломирао у Цириху. У Београду је отворио први приватни архитектонски биро, који се испочетка бавио искључиво пројектовањем, а касније се преусмерио на предузетништво. Извесно време Антоновић је радио у Геодетско-грађевинској школи као хоно-

рарни професор. Током своје плодотворне каријере Антоновић је пројектовао и градио у духу времена у коме је и живео. Како су почетком XX века на градитељској сцени Београда паралелна три тока – академизам, сецесија и српсковизантијски стил, Антоновић с успехом одговара на првопоменути два. У његовом градитељском фонду присутни су објекти јавне, пословно-стамбене и приватне намене. Успела решења пројеката на којима је радио обезбедила су му позицију међу најуспешнијим домаћим градитељима. У значајна Антоновићева дела београдског опуса, поред Палилулске основне школе, спадају: комплекс Опште државне болнице, палата осигуравајућег завода Анкер, хотел »Гранд«, зграда »Зора«, фото-атеље Милана Јовановића, зграда Друштва за улепшавање Врачара, зграда »Асикурациони ђенерали«, као и бројне приватне куће и виле. О личности и делу Милана Антоновића: Г. Гордић, *Архитектонско наслеђе града Београда*, I (Каталог архитектонских објеката на подручју Београда 1690–1914), ЗЗСКГБ, Саопштења, св. 6, Београд 1966, 44, 52, 55, 56, 65, 87; Г. Гордић, *Беографије*, у: Српска архитектура 1900–1970, Музеј савремене уметности, Београд 1972, 129; Б. Несторовић, *Градитељи Београда од 1815. до 1915. године*, у: Историја Београда II, Београд 1974, 341; Љ. Никић, *Архитект Милан Антониновић*, Урбанизам Београда 51, Београд 1979, 57–64; Д. Ђурић-Замоло, *Градитељи Београда 1815–1914*, Београд 1981, 17–19; ЛЕЈ (Ликовна енциклопедија Југославије), књ. 1, Загреб 1984, 28; Г. Лазић, *Архитект Милан Антониновић*, ЗЛУМС 27/28, Нови Сад 1991/92, 15–35; Б. Вујовић, *Београд у прошлости и садашњости*, Београд 1994; З. Маневић, *Лексикон српских неимара*, Београд 2002, 7; Т. Борић, *Теразије – урбанистички и архитектонски развој*, Београд 2004, 121–123, 169–172, 183–184, 186–187; М. Церанић, *Палата »Assicurazioni Generali« на Теразијама*, Наслеђе V, ЗЗСКГБ, Београд 2004, 145–149.

11] Г. Лазић, *нав. дело*, 16.

12] Ђура Николић је радио у Општини града Београда као приватни грађевинар и предузимач. Поред радова на Палилулској основној школи изводио је радове и на Шећерној фабрици на Чукарици.

13] Најранији датум подизања Палилулске школе по Антоновићевом пројекту даје Феликс Филип Каниц. Он каже да је зграду »1890. завршио архитекта Милан Антоновић«: Ф. Ф. Каниц, *Краљевина Србија и српски народ*, Београд у деветнаестом веку, Из дела страних путописаца, Београд 1967, 268–269.

14] В. Тешић, *Развој школства од 1878. до 1903. године*, Историја Београда II, Београд 1974, 588.

15] М. Ротер-Благојевић, *Основна шкoлолoгија грађевина јавних намена израђених у Београду од 1830. до 1900. године*, Архитектура и урбанизам 4, Београд 1997, 64.

16] *Исто*, 66.

17] *Исто*.

18] Захваљујући љубазности библиотекарке Основне школе »Вук Караџић«, Мили Радовановић, која нас је упутила у појединости везане за историјат школе, сазнали смо да су засебни улази на главној фасади били предвиђени за наставнике, док су посебни улази са дворишне стране били предвиђени за ђаке.

19] Степенишни краци у десном делу средишњег дворишног ризалита одвојени су пуном каменом оградом, док су краци с леве стране одвојени пуним зидом. Овај зид затвара степениште којим се стиже на таван.

20] Већина београдских школа, скоро све до пред крај XIX века, имала је тоалете одвојене од саме школске зграде.

21] С. Зорић, *Лейа варош*, у: Београд између стварности и сна (приредили М. Р. Перовић, З. Маневић), Урбанизам Београда 66–67, Београд 1982, 37.

22] За време министра Стојана Новаковића донета су, 18. марта 1881. године, *Правила о грађењу школа и намењивању школском*, у којима је по први пут свеобухватно сагледан проблем у целини. Детаљније о правилима изградње школских зграда у Србији: М. Николова, *нав. дело*.

23] М. Ротер-Благојевић, *Архитектура грађевина јавних намена израђених у Београду од 1868. до 1900. године*, први део, Архитектура и урбанизам 12/13, Београд 2003, 114.

24] М. Ђурђевић – А. Кадијевић, *Симетрија у новијој српској архитектури*, ЗЛУМС 27/28, Нови Сад 1991/1992, 1–13.

25] М. З. Ротер, *Архитектура грађевина јавних намена израђених у Београду од 1830. до 1900. године*, рукопис магистарског рада одбрањеног на Архитектонском факултету у Београду 1994, 189.

26] Величина и облик прозора у сутерену зависе од места у односу на нагиб терена.

27] О компоновању и типовима композиције: Б. Несторовић, *Увод у архитектуру*, Београд 1967, 200–224.

28] Г. Гордић, *Архитектонско наслеђе...*, 44; Б. Вујовић, *нав. дело*, 309.

29] *Сто тридесет и три године основне школе »Вук Караџић« (1838–1971)*, Београд 1971, 59.

30] Г. Гордић, *нав. дело*, 44.

31] Д. Мандић, Ш. Лагатор, *Палилула – хроника београдске оштинске палилулске*, Београд 1986, 133.

Summary: IVAN KLEUT |

ELEMENTARY SCHOOL IN PALILULA

During the 19th century Serbian architecture depended on political and social terms. By the turn of the century, schools in Belgrade and throughout Serbia worked in unsuitable and inappropriate buildings, as well in unsanitary conditions. The edifice of the elementary school in Palilula, designed by renowned Belgrade architect Milan Antonović, is considered to be one of the best examples of its building type in the capital. It was built in 1894 as a four level object (the basement, the ground floor, the first floor and the attic).

The school is a free-standing building inside the plot. According to the shape of the plan, it's a building of the rectangular plan with middle and two lateral bay elements on the front façade and one middle and two lateral backyard aisles – a variant typical for the academic architecture of the late 19th century.

The structure is conceived in an academic manner with emphasized symmetry and neo-renaissance decoration in a modest scale. Disposition of masses originates from the ground-plan, therefore one is to conclude Antonović rather chooses functionalism over formalism of academic vocabulary.

Finally, it is necessary to underline that elementary school in Palilula presents a masterpiece of buildingship in Belgrade at the end of the 19th century and it stands as a testimony of Europeanization of Belgrade.

LIST OF ILLUSTRATIONS:

- Fig. 1. Front façade
- Fig. 2. Courtyard façade
- Fig. 3. Part of the front façade
- Fig. 4. Ground-floor plan
- Fig. 5. First-floor plan
- Fig. 6. One of the front façade entrances